

KAREL ČAPEK: Válka s mloky (1936)
Kniha druhá. Po stupních civilizace (Dějiny Mloků)

Zkrátka, ať dobře či špatně, dovedli Mloci mluvit téměř všemi jazyky světa podle toho, na kterém pobřeží žili. Tehdy vyšel u nás (tuším v *Národních listech*) článek, který se (zajisté právem) trpce tázal, proč se Mloci neučí také česky, když už jsou na světě Salamandři mluvící portugalsky, holandsky a jinými jazyky malých národů. Náš národ nemá sice bohužel svého mořského pobřeží, avšak i když nemáme svého moře, neznamená to, že bychom na světové kultuře neměli stejného, ano v mnohém ohledu i důležitějšího podílu než mnozí národové, jejichž řeči se učí tisícové Mlokův. Bylo by jen spravedlivě, aby Mloci poznali také náš duchovní život; ale jak se o něm mohou informovat, není-li mezi nimi nikoho, kdo by ovládal náš jazyk? Nečekejme, že někdo na světě uzná tento kulturní dluh a zřídí stolici češtiny a československé literatury na některém mločím učelišti. Jak praví básník, „nevěřme nikomu na světě širém, nemáme jednoho přítele tam“. Postarejme se o nápravu, volal článek. Jak se zdá, nejeví naše ministerstvo pro zahraničí mnoho zájmu o náležitou propagandu našeho jména a našich produktů mezi Mloky, ačkoliv jiní a menší národové věnují milióny na to, aby otevřeli Mlokům své kulturní poklady a zároveň vzbudili jejich zájem o své průmyslové výrobky. – Článek vzbudil značnou pozornost hlavně ve Svazu průmyslníků a měl aspoň ten výsledek, že byla vydána malá příručka *Česky pro mloky* s ukázkami z československého krásného písemnictví. Zní to snad neuvěřitelně, ale této knížky se opravdu prodalo přes sedm set výtisků.¹

¹ *Srov. fejeton z pera Jaromíra Seidla-Novoměstského, uchovaný ve sbírce pana Povondry.*

La guerre des salamandres (přel. Claudia Ancelot)
II. La civilisation en marche (Histoire des salamandres)

Bref, tant bien que mal, les salamandres étaient capables de parler toutes les langues du monde selon le littoral où elles vivaient. Sur ce un journal de notre pays (je crois qu'il s'agissait des *Narodny Listy*) publia un article dont l'auteur demandait (à juste titre) pourquoi les salamandres n'apprendraient pas le tchèque, puisqu'il existait de par le monde des salamandres parlant le portugais, le hollandais et d'autres langues de petits peuples. Malheureusement, notre pays n'a pas de littoral, pourtant, même si nous n'avons pas de mer, cela ne signifie pas que notre contribution à la culture mondiale n'est pas aussi valable – et même plus importante – que celle de nombreuses nations qui font apprendre leur langue à des milliers de salamandres. Faire connaître notre vie intellectuelle aux salamandres ne serait que justice, mais comment pourraient-elles s'en faire une idée si nulle d'entre elles ne connaît notre langue ? N'attendons pas que quelqu'un prenne conscience de cette lacune et crée une chaire de tchèque et de littérature tchèque dans un établissement pour salamandres. — Comme l'a dit le poète : «N'ayons confiance en personne dans le vaste monde. Nous n'y avons pas un seul ami.» Redressons donc nous-même la situation, proclamait l'article. Mais il semble que notre Ministère des Affaires étrangères ne fasse rien pour faire connaître notre nom et nos produits chez les salamandres, alors que d'autres nations dépensent des millions pour mettre les trésors de leur culture à la portée des salamandres, et pour attirer en même temps leur attention sur leurs produits industriels. Cet article suscita un vif intérêt, particulièrement au sein de l'Union des Industriels. Il aboutit au moins à un résultat : la publication d'un petit manuel de tchèque pour les salamandres avec des morceaux choisis des lettres tchécoslovaques. Fait incroyable mais vrai : on en vendit sept cents exemplaires. *

* *Voir l'article dû à Jaromir Seidl-Novomestsky, conservé dans collection de M. Povondra.*

NÁŠ PŘÍTEL NA OSTROVECH GALÁPAGOS

Konaje se svou chotí, básnířkou Jindřiší Seidlovou-Chrudimskou, cestu kolem světa, abychom kouzlem tolika nových a mohutných dojmův aspoň částečně přežili bolestnou ztrátu naší vzácné tetinky, spisovatelky Bohumily Jandové-Strešovické, dostali jsme se až na osamělé, mnohými báje opředené ostrovy Galápagos. Měli jsme toliko dvě hodiny času, i použili jsme jich k procházce po pobřeží tohoto pustého souostroví.

„Hleď, jak překrásně dnes zapadá slunce,“ pravil jsem k své choti.

„Pán ráčí být Čechem?“ ozvalo se nenadále za námi správnou a ryzí češtinou.

Pohlédli jsme překvapeně oním směrem. Nebyl tam nikdo, jen veliký černý Mlok seděl na balvanech drže v ruce něco, co vypadalo jako kniha. Během své cesty kolem světa jsme spatřili již několik Mlokův, ale neměli jsme dosud příležitosti dáti se s nimi do řeči. Proto laskavý čtenář pochopí náš podiv, když jsme se na pobřeží tak opuštěném setkali s Mlokem, a nadto zaslechli otázku v naší rodné řeči.

„Kdo zde mluví?“ zvolal jsem česky.

„Byl jsem tak směl, pane,“ odvětil Mlok. „Nemohl jsem odolati, slyše poprvé v životě český hovor.“

„Jakže,“ užasl jsem, „vy umíte česky?“

„Právě jsem se bavil časováním nepravidelného slovesa býti,“ odtušil Mlok. „Toto sloveso jest totiž nepravidelným ve všech jazycích.“

„Jak, kde a proč,“ naléhal jsem, „jste se naučil česky?“

„Náhoda mi zanesla do rukou tuto knihu,“ odvece Mlok a podal mi knížku, kterou držel v ruce; bylo to *Česky pro Mloky*. „Dostala se sem se zásilkou kněh obsahu poučného. Mohl jsem si vybrati *Průvodce po Dolomitech* nebo *Zásady bimetalismu*. Zvolil jsem si však tuto knížku, jež se mi stala druhem nejmilejším. Znáám ji již celou z paměti, avšak nalézám v ní stále nové zdroje zábavy i poučení.“

NOTRE AMI DES ÎLES GALAPAGOS

Ayant entrepris avec mon épouse, la poétesse Jindriska Seidlova-Chrudimska, un voyage autour du monde, avec l'espoir que le charme de tant d'impressions nouvelles et puissantes nous aiderait en partie à surmonter la douloureuse perte de notre chère tante, la romancière Bohmila Jandova-Stresovicka, nous arrivâmes aux îles Galapagos, îles isolées et entourées de maintes légendes. Nous ne disposions que de deux heures et nous en profitâmes pour faire une promenade sur la côte de cette île déserte

— Admire donc le coucher du soleil, dis-je à mon épouse.

— Monsieur serait-il Tchèque ? entendis-je tout à coup derrière nous, dans un tchèque pur et correct.

Nous nous retournâmes, surpris. Il n'y avait personne ; seule, une grande salamandre noire se tenait assise sur les roches ; elle avait dans ses mains quelque chose qui ressemblait à un livre. Au cours de notre grand voyage, nous avons déjà aperçu plusieurs salamandres, mais nous n'avions pas encore eu l'occasion d'entrer en conversation avec elles. Nos amis lecteurs comprendront combien nous fûmes étonnés de rencontrer une salamandre sur la côte de cette île déserte et surtout de l'entendre nous interpellier dans notre langue

— Qui a parlé ? criai-je en tchèque.

— C'est moi qui me suis permis cela, Monsieur, répondit la salamandre en se levant respectueusement. Je n'ai pas pu y résister en entendant parler tchèque pour la première fois de ma vie.

— Comment donc, m'écriai-je, vous connaissez le tchèque ?

— Le hasard a mis ce livre entre mes mains, répliqua la salamandre en me tendant le livre qu'elle tenait à la main. C'était « le Tchèque pour les Salamandres ». Il est arrivé ici tout un paquet de livres instructifs. J'aurais pu choisir le Guide des Dolomites ou bien les Principes du Bimétallisme. Mais j'ai choisi ce livre qui est devenu mon plus cher compagnon. Je le connais déjà par cœur, mais il n'a cessé de m'amuser et de m'instruire.

Moje paní i já jsme projevíli svoji nelíčenou radost i podiv nad jeho správnou, ba téměř srozumitelnou výslovností. „Bohužel není zde nikoho, s kým bych mluvil česky,“ pravil náš nový přítel skromně, „a nejsem si ani jist, je-li sedmý pád od slova kůň koni nebo koňmi.“

„Koňmi,“ řekl jsem.

„Ó ne, koni,“ zvolala moje paní živě.

„Byl byste tak laskav a řekl mi,“ tázal se náš milý besedník horlivě, „co jest nového ve stověžaté matičce Praze?“

„Ta roste, příteli,“ odvětil jsem potěšen jeho zájmem a několika slovy jsem mu nastínil rozkvět naší zlaté metropole.

„Jak radostné jsou to zvěsti,“ pravil Mlok s netajeným uspokojením. „Zdalipak ještě visí na Mostecké věži uťaté hlavy popravených českých pánův?“

„Už dávno ne,“ řekl jsem mu, poněkud (přiznám se) překvapen jeho otázkou.

„To jest věru škoda,“ mínil sympatický Mlok. „Byla to vzácná historická památka. Buď bohu žalováno, že tolik znamenitých památností vzalo zaslé ve válce třicetileté! Neklamu-li se, byla tehdy země česká obrácena v poušť, zbrocenou krví a slzami. Ještě štěstí, že tehdy nevyhynul genitiv záporu. V této knížce stojí, že prý jest na vymření. Bylo by mi toho velmi líto, pane.“

„Vás tedy upoutaly i naše dějiny,“ zvolal jsem radostně.

„Zajisté, pane,“ odušil Mlok. „Zejména pohroma bělohorská a třistaletá poroba. Četl jsem o nich velmi mnoho v této knize. Jste zajisté velmi hrdi na svou třistaletou porobu. Byla to veliká doba, pane.“

„Ano, těžká doba,“ přitakal jsem. „Doba útisku a hoře.“

„A úpěli jste?“ ptal se náš přítel s dychtivým zájmem.

„Úpěli, trpíce nevýslovně pod jařmem sveřepých utiskovatelů.“

„To jsem rád,“ oddechl si Mlok. „V mé knize to právě tak stojí. Jsem velmi potěšen, že to jest pravda. Rád bych jednou stanul na památném místě, kde byli popraveni čeští páni, jakož i na jiných slavných místech krutého bezpráví.“

Mon épouse et moi manifestâmes une joie sincère, en entendant sa prononciation correcte et presque intelligible. — Malheureusement, je n'ai personne ici pour converser en tchèque, dit modestement notre nouvel ami, et je ne sais même pas si le septième cas du mot *kun* est *koni* ou bien *konmi*.

— *Konmi*, dis-je.

— Oh, non ! *koni*, s'exclama vivement mon épouse

— Auriez-vous la gentillesse de me dire les dernières nouvelles reprit notre charmant interlocuteur, de notre petite mère, Prague, la ville aux cent tours ?

— Elle progresse, mon ami, lui dis-je flatté par son intérêt et je lui parlai en quelques mots de l'épanouissement de notre métropole tant aimée.

— Quelles bonnes nouvelles ! dit la salamandre avec une satisfaction visible. Et dites-moi, les têtes des seigneurs tchèques sont-elles toujours accrochées à la Tour du Pont ?

— Voilà bien longtemps qu'on les a enlevées, dis-je un peu surpris, je l'avoue, par cette question.

— C'est bien dommage, dit notre sympathique salamandre. C'était un grand monument historique. Quel grand malheur que tant de remarquables monuments aient été détruits par la Guerre de Trente Ans. Si je ne me trompe, le pays tchèque fut alors transformé en un désert, abreuvé de sang.

Heureusement que le génitif de négation ne s'est pas éteint alors. Dans ce livre, on me dit qu'il serait sur le point de disparaître. J'en serais navré, Monsieur.

— Ainsi, vous vous intéressez aussi à notre histoire, m'exclamais-je avec joie.

— Naturellement, Monsieur, rétorqua la salamandre. Surtout au désastre de la Montagne Blanche et au Joug Tricentenaire. Il en est beaucoup question dans ce livre. Vous devez en être très fiers, de votre Joug Tricentenaire. C'était une grande époque, Monsieur.

— Oui, une époque difficile, approuvai-je, une époque d'oppression et de douleur.

— Et vous gémissiez en effet ? demanda notre ami avec un intérêt passionné.

— Oui, nous gémissions, souffrant indiciblement sous le joug de nos féroces oppresseurs.

— Cela me fait plaisir, dit la salamandre soulagée.

C'est bien ainsi que le livre le dit. Je suis heureuse de voir que c'est la vérité. Comme j'aimerais me trouver sur les lieux mémorables où furent exécutés les Seigneurs tchèques, ainsi que sur d'autres lieux célèbres de sanglantes injustices.

„Měl byste se k nám podívat,“ navrhl jsem mu srdečně.

„Děkuji za laskavé pozvání,“ klaněl se Mlok.

„Bohužel nejsem tak dalece ve svých krocích volen...“

„My bychom vás koupili,“ zvolal jsem. „Chci říci, snad bychom národní sbírkou mohli opatřiti prostředky, jež by vám umožnily...“

„Nejvroucnější díky,“ mumlal náš přítel zřejmě dojat. „Slyšel jsem však, že vltavská voda není dobra. My totiž trpíváme v říční vodě nemilou úplavíci.“

„A co byste vzkázal, pane – pane –“

„Jmenuji se Boleslav Jablonský,“ upozornil nás Mlok ostýchavě. „Jest to po mém mínění krásné jméno, pane. Vybral jsem si je ze své knížky.“

„Co byste, pane Jablonský, vzkázal našemu národu?“

Mlok se na chvíli zamyslí. „Řekněte svým krajanům,“ pravil posléze s hlubokým pohnutím, „řekněte jim... aby nepropadli staré slovanské nesvornosti... a aby chovali ve vděčné paměti Lipany a zejména Bílou horu! Nazdar, má poklona,“ skončil náhle, snaže se přemoci své city.

Odjížděli jsme člunem zamyšleni a dojati. Náš přítel stál na skalisku a kynul za námi rukou...

— Vous devriez venir visiter notre pays, lui proposais-je cordialement,

— Merci de votre aimable invitation, dit la Salamandre en s'inclinant. Malheureusement, je ne suis pas entièrement libre de mes mouvements.

— Nous pourrions vous acheter, m'écriai-je. Je veux dire que nous pourrions faire une collecte nationale pour vous permettre...

— Merci du fond de mon cœur, murmura notre ami, visiblement ému. Mais on m'a dit que l'eau de la Vltava n'est pas bonne. Il faut dire que l'eau des fleuves nous donne une désagréable dysenterie.

— Et que dois-je dire de votre part, Monsieur... Monsieur...

— Je me nomme Boleslav Jablonsky, dit notre salamandre avec quelque timidité. C'est un bien beau nom, Monsieur. Je l'ai choisi dans mon livre.

— Que dois-je dire de votre part à notre peuple, Monsieur Jablonsky ?

La salamandre réjéchit un instant : — Dites à vos compatriotes, dit-elle au bout d'un moment, fort émue, de ne pas retomber dans les anciennes querelles entre Slaves... de garder toujours un souvenir reconnaissant de la bataille de Lipany et surtout de la Montagne Blanche ! Que Dieu vous garde, mes hommages, conclut-elle abruptement en essayant de maîtriser ses sentiments.

Nous partîmes en canot, songeurs et émus. Notre amie se tenait sur un rocher et nous faisait des signes de la main...